

Asia: VN/24649/2023/

Ositusvaateen vanhentuminen; työryhmän mietintö

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esityksen muotoon laadittua ositusvaateen vanhentumista koskevaa työryhmämietintöä. Naisjärjestöjen Keskusliitto on keväällä 2024 asiaa koskevasta arviomuistiosta antamassaan lausunnossa todennut, että muistiossa ei ollut arvioitu kysymyksen sukupuolivaikutuksia ja että nämä vaikutukset tulisi arvioida hallituksen esityksessä. Nyt käsillä olevassa mietinnössä sukupuolivaikutuksia on arvioitu pintapuolisesti.

Lausunnoilla olevan ehdotuksen tavoitteena on suojata entisten aviopuolisoiden omaisuuden suoja luomalla määräaika, jonka jälkeen puoliso voi olla varma, että entinen aviopuoliso tai hänen perillensä eivät enää voi esittää vaatimuksia hänen omaisuuttaan kohtaan. Toisena tavoitteena on, että kuolinpesän osakkailla tai pesänselvittäjällä ei ole jatkossa tarvetta etsiä vanhaa osituskirjaa tai pyrkiä tavoittamaan vainajan entisiä aviopuolisoita, jos avioerosta tai avioliiton kumoamisesta on kulunut yli 10 vuotta.

Esityksessä katsotaan, että koska entiset puoliset voivat olla mitä sukupuolta tahansa, ovat ehdotetut avio-oikeuden, vallinnanrajoitusten ja yhteisomistusolettaman vanhentumista koskevat säännökset sukupuolineutraaleja. Naisjärjestöjen Keskusliitto huomauttaa, että vaikka säännökset itsessään olisivat sukupuolineutraaleja, niillä voi olla sukupuolittuneita vaikutuksia. Liitto muistuttaa, että naispuolisten puolisojen taloudellinen asema on usein miespuolisia puolisoja heikompi hoivavastuiden epätasaisen jakautumisen aiheuttamien urakatkojen ja palkka- ja eläke-erojen takia ja että tämä heijastuu myös osituksiin.

Koska ositus ei ole pakollinen, kaikki eroavat parit eivät välttämättä osita avio-oikeuden alaista omaisuuttaan heti tai edes pitkän ajan kuluessa eron jälkeen (Rosti – Litmala 2006, s. 44). Kun ositusvaade ei nykysääntelyn mukaisesti vanhene, ei osituksen suorittamisen viivästyksellä ole ollut merkitystä omaisuuden jaon toteutumiseen pitkänkään ajan kuluessa. Kun sääntelyä nyt ehdotetaan

muutettavaksi siten, että ositusvaade vanhenisi jatkossa kymmenessä vuodessa, on mahdollista, että osituksen pitkittyessä osa osituksista jää suorittamatta. Kuten mietinnössäkkin todetaan, saavat selvitysten mukaan avio-oikeuden nojalla puolisonsa omaisuutta osituksessa yleisemmin naiset ja että ehdotetulla sääntelyllä saattaa siten olla eniten kielteistä vaikutusta avioliitossa olleiden naisten tilanteeseen avioliiton purkaututtua.

Toisaalta on hyvä huomioida, että osa avioliitoista solmitaan ainoastaan hyväksikäytön tarkoituksessa, jolloin kyseessä on pakkoavioliitto. Koska pakkoavioliiton kumoamisella on avioeron oikeusvaikutukset, on mahdollista, että pakottaja voi vaatia tasinkoa pakotetun omaisuudesta avio-oikeuden nojalla, jos avioliittoon pakotettu on taloudellisesti pakottajaa paremmassa asemassa. Vaikka avioliittolaki mahdollistaa sen, ettei avioliittoon pakotettu ole velvollinen luovuttamaan omaisuuttaan tasinkona entiselle puolisolleen, voidaan ajatella, että ositusvaateen vanheneminen voi ainakin jossain määrin antaa lisäsuojaa pakotetun omaisuudelle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto esittää, että lakimuutosten yhteydessä varmistetaan, että lakimuutoksesta tiedotetaan tehokkaasti ja selkeästi ja että oikeusapua on riittävästi saatavilla perheoikeudellisissa kysymyksissä. On pyrittävä varmistamaan, ettei ositusvaateen vanheneminen johda tilanteisiin, joissa taloudellisesti heikommassa asemassa olevan entisen puolison, joka useimmiten on nainen, oikeus tasinkoon jää toteutumatta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto huomauttaa lopuksi avioero-osituksiin liittyen, että vuonna 2022 julkaistussa väitöstutkimuksessa (Väisänen 2022) tuodaan esille, että nykyinen sääntely, jossa lakisääteisiä työeläkeoikeuksia ei oteta osituksessa huomioon, voi aiheuttaa epäoikeudenmukaisia tilanteita, sillä työeläkeoikeudet jakautuvat usein epätasaisesti puolisoitten kesken esimerkiksi juuri perhevapaiden sukupuolittuneisuuden takia. Väitöstutkimuksessa todetaan, että työeläkeoikeudet ovat sellaista puolisoitten varallisuutta, jonka kerryttämiseen toinen puoliso yleensä välillisesti avioliiton aikana vaikuttaa ja jotka perustuvat ansiotuloon, jonka puolittamista on Suomessa pidetty oikeudenmukaisena. Myös YK:n CEDAW-komitean (2014) mukaan puolisoitten tosiasiallisen yhdenvertaisuuden kannalta voisi olla tärkeää, että avioliiton aikana kertyneet eläkeoikeudet olisi mahdollista jakaa avioerotilanteessa.

Avio-oikeuden vanhentuminen (AL 66 §, 103 c § ja 103 d § sekä lakiehdotukset 2-4)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Vallinnanrajoitusten vanhentuminen (AL 86 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Yhteisomistusolettaman vanhentuminen (AL 89 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemissa muissa kysymyksissä, joihin ei ehdoteta muutoksia (mietinnön luvut 5.1 ja 5.2)

Näkemyksenne näissä luvuissa käsiteltyjen asioiden lainmuutostarpeista?

-

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Vainio Anniina
Naisjärjestöjen Keskusliitto